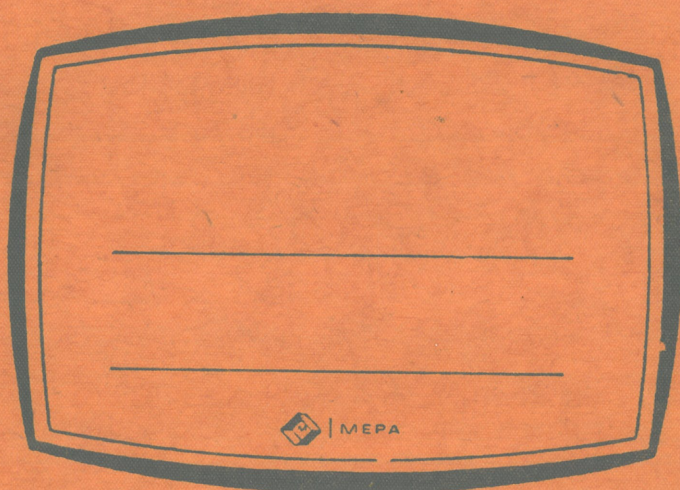

Življenje v Wood, na Kočevskem

Tudi Slovenci na Kočevskem smo se morali boriti proti protutujevanju. Samo s to razliko, da se Slovenci v Beniciji in na Koroskem, borejo za svojo nacionalist, izven naših državnih meja. Slovenci pa smo živeli v okviru meja slovenske Slovenije, med bivšimi „Kočevarji“. Ti so se priznavali za Nemce. Tendar je bilo med njimi Nemcev bore malo, večinsoma so to bili protutje, mi Slovenci. To so izdajali njihovi priimki n. p. Jurkovič, Mihič, Poje, Eržen, Pleš, Jeselnik, Križ, Ožbolt, Fonke, Ofak, in še veliko bi jih lahko naštel. Seveda so se svoje priimke uporabljali nemško slovnico. Slovenci so se protutjevali dolga stola, tja, pod avstrijsko oblastjo. Protutjevali pa so se tudi v času stare Jugoslavije, vse do trenutka, ko so se Kočevarji prostovoljno odselili. To se je obhajalo zato, ker so bili Slovenci na Kočevskem vedno gospodarsko šibkejši. Na Kočevskem so bili tudi zavedni Slovenci. Ostali so zvesti svoji materinščini, kljub gospodarskim pritiskom, od strani Kočevarjev. To pa je rodilo medsebojne konflikte. Zavedni Slovenci so bili v napoto ~~na~~ naploj prav tistim, ki so se že protutjevali. Nemčuna ali Kočevščine bi bila prav gotovo v ~~veliki~~ veliki manjšini, če je nebi vedno obnavljali prav ti protutjenci. O življenju in o medsebojnih odnosih prebivalcev na Kočevskem pišejo zgodovinarji. Jaz pa želim napisati nekaj podrobnosti o medsebojnih odnosih Slovencev in Kočevarjev, po svojem spominu. Pri tem se omejujem na bivšo občino Kočevsko reko. Nekaj podobnega se je dogajalo tudi v drugih občinah na Kočevskem.

Življenje Slovencev na Kočevskem,

Iz Babnega polja sem se za stalno preselil v Kočevsko reko. Bil je avgust 1929. Petnajstletnega me je sprejel v hišo razmerje, sedlarski mojster, Juran Franc. Čeprav je imel moj mojster slovenski priimek, se je priznaval za Nemca. Govoril je tudi slovensko, toda slabo. Po opravljenem pomočniškem izpitu, sem ostal pri mojstru še naprej, skupaj enajst let. Imel je kmetijo, zato sem poleg poklicnega dela, veliko delal po kmetiji. Delati sem moral, kolikor sem zmogel, brez umika. Od zore do mraka. Po štirinajst in šestnajst ur dnevno. Moj prasti čas je bil samo ob nedeljah. Eno leto po prihodu na Kočevsko reko, sem že popolnoma obvladal kočevščino.

Že takoj po prihodu v to vas, sem se seznanil z družino Oswald. Tih pred prvo svetovno vojno je kupil le manjšo posestvo od kočevrjev. Ta družina je prišla iz Babnega polja, kakor jaz. V Babnem polju je imela priimek Ožbolt, na Kočevski reki pa Oswald. Ta priimek omenjam zato, ker se ga bom pri nadaljnjem pisanju še spomnil. Prav zato, ker je bila ta potujoča družina ~~iz~~ ^{je} ~~bila~~ iz moje ~~rojstne~~ ^{rojstne} vasi, mi dalo povod, da sem, čeprav še mladi začel razmišljati o potujočih Slovencih na Kočevskem. Od začetka seveda nisem imel pravega pojma, zakaj tako. Po nekaj letih bivanja med ~~na~~ Kočevrji, pa mi ni bila to več uganka.

Potujčevanje Slovencev na kočevskem, je imelo več oblik. Naj omenim samo nekaj primerov.

Mešanih zakonov je bilo v vsakem kraju nekaj. Poročile so se Slovenke s Kočevarji in obratno. Družine mešanih zakonov so se prilevale ~~ko~~ kočevonjem. Ne spominjam^{se}, da bi se katere teh družin ~~prilevale~~ priznavale za slovenske.

Zelo sta mi v spominu dva brata. Bila sta moje starosti. Iz starega časa sta prišla na kočevsko leta 1930. Tedaj firma je bila kočevščina tuja. Bila sta voznika vprežnih konj - hlapci. Prvem je bilo ime Jože, drugemu ~~pa~~ po Tine. Jože je s konji ^{delal} pretežno po kmetiji. Tine pa je vozil les iz gozda z več vozniki - hlapci, ki so imeli istega gospodarja. Jože ostal zaveden Slovenec. Tine pa je bil pod vplivom sodelavcev, ki so bili že potujčeni. Potujčil se je tudi on. Postal je celo kulturnodolovec. Ob prostovoljni izselitvi Kočevorjev je odšel z eno z njimi. Jože se je odločil drugam. Postal je borec proti okupatorju. Kot zaslužen partizan je obil priznanje z odlikovanji. Bratova dobloda, ga je močno prizadelo.

Najhujše oblike potujčevanja, je bil gospodarski pritisk. Prejane večine gospodarstev je bilo v rokah Kočevorjev. Občinske oblasti tudi. Pri civilnih oblastih ~~in~~ okraje Kočevje so imeli moralno podporo Kočevorji. Bili so prebrisani, ne volitvoh so se ved, na odločali za stranko, za katero so v naprej

vedeli, da bo zmagala. To pa je bilo vedno vla-
dne stranke. Kočevorji so poleg svojih posestev upravl-
jali tudi posestva tistih, ki so živeli v Ameriki. Do
leta 1930 so ta posestva tudi prodajali Slovencem.
~~Kočevorji~~ Po letu 1930 pa ta posestva niso bila več
na prodaj Slovencem, ~~Politični~~ čeprav so propadala.
Politični razlog.

Tudi na kočevskem se ^{je} delo težko dobilo. In delavci so
bili slabo plačani, kakor drugod v Sloveniji. Komaj
da so se skromno preživljali. Pričasi so se predali
po vpliv Kočevorjem, ker so imeli več upanja, da jih bo
do leti zaposlili. Zavedni Slovenci so bili v tem primeru
na slabšem. Kočevorji so ^{jih} tiho prezirali, jih niso ho-
teli zaposlovati. Odporovalci so jim službe in sta-
novanja. Tihi bojkot se je odražal še v mnogih
drugih oblikah.

Nacionalni sporni odnosi med Slovenci in Kočevorji
so obstajali že prej. Vendar so bili še dokaj znosni.
Po letu 1930, pa so se ti odnosi vedno bolj zaostro-
vali. Svoj vršek so dosegli leta 1941. K taki zo-
stavitvi so največ prispevali, prav v začetnih pet-
najstih letih protijčni Slovenci - Jančorji.

Ob prihodu na kočevsko sem kaj kmalu dobil dru-
žbo svojih letnikov. Bili so Kočevorji s slovenskimi
priponki. T njihovo družbo so me sami povabili. Pri-
bližno dve leti smo se še kar dobro razumeli. Večkrat
so mi izkazali dobro voljo. Večkrat so pripomenjali,
da bom kmalu postal "cel" Kočevor. Na te pripombe

jim nisem pritrdil. Zmajeval sem z ~~trajno~~ ^{troumenj} "Ne",
koč pa je bilo naših dobrih odnosov konec. Zvali
so me, da jim moram z besedo odgovoriti. Odgo-
varil sem jim, da kot sin slovenskih staršev
ne morem biti kaj drugega, kot Slovenec. Na
moj odgovor so se spogledali. Nato se hincosko
mizali okrog mene. Eden mi je vzel klobuk
z glave in ga vrzel v debel cestni prah.
Pobral sem klobuk, otresel prah z njega in si
ga posadil nazaj na glavo. Klobuk mi je
zletel v prah drugič. Ko sem pobiral klobuk,
me je drugi palmil, da sem se oprotel. Obrnil
sem se in se hotel braniti. Tedaj so me mene
navolili vsi štirje s pestmi, in me provaljali v
cestnem prahu. Pobral sem se in brez besed
odšel. Eden pa je z nogo pokazal, kako bi me
se rad obrcal. Sledila je še prisovka v kočev-
ščini: "Prokleti kranjc, ti bomo že pomagali!"
Tako sem prvič občutil prezir in ponižanje, zato,
ker sem bil Slovenec.

Nekaj mesecev prej, kakor jaz, je prišel na Kočevsko tudi moj oče. Naselil se je v Handerjeh pri Kočevski reki. Delo je imel v gozdu. Pogosto sem ga obiskoval. Oče je ugotovil, da je na Kočevskem precej Slovencev, da se jih pa veliko utaplja v Kočevščini in se svoje narodnosti stramujejo. Kot zavednevec Slovencev je bilo to težko. Odločil se je, da se spoprime s tem pojavom. Na terenu občine Kočevska reke se je ~~to~~ tridesetega leta, prvi začel ukvarjati s tem problemom. Obiskoval je

Slovenske družine in jih spodbujal k sodelovanju. Kar je bilo zavednih slovenskih družin, so ga z veseljem podprli in sodelovali. Naj omenim nekaj teh družin, Lavričeva, Pojetova, Tesarjeva, Kromarjeva in Veselova iz Kočevske reke, Pojetova, in Jeselnikova iz Vencenbaha, Mukuličeva, Pojetova in Zrimškova iz Novih lažov, Jeselnikova iz Mlake, Debeljakove iz Handerjev. In se bi jih lahko naštel.

To, da so Slovenci na kočevskem postajali zavednejši, ni šlo v račun Kočevorjem. Občutil se je njihov odpor vseh oblik, gospodarski pritisk, preživ in t. d.

Okoli leta 1932 sta bila premeščence na kočevsko učitelja, Fratar Marjan v Borovcah in Trabič Rudolf v Stolcerju. Oba učitelja sta se takoj zavzela za krepitev nacionalne zavesti Slovencev. Spruholoma teh dveh učiteljev, se je šele začelo kulturno udejstvovanje Slovencev v občini Kočevski reki. Pevski zbor je vodil učitelj Fratar Marjan. Priktnovski pevci so hodili na vaje v Kočevsko reko, iz Mlake, Handerjev, Vencenbaha in Borovca. Poskusili smo tudi z igrami. Uprizorili smo v šoli samo eno veseloigro. In pri tem je ostalo. Saj nismo imeli ne razpolago ničesar. Težave pa so bile z vajami, ker so bili igralci preveč oddaljeni. V šoli smo imeli organizirane politične in gospodarske predavanja. Ta predavanja so bila v poletnih mesecih, ob nedeljah popoldan. Na ta predavanja so prihajali Slovenci prav tako iz oddaljenih vasi. Spominjam se teh predavateljev,

Marijan Tratar, učitelj iz Borova, Rudolf
 Trabič učitelj iz Štalcarjev, Kmetijski inž.
 Sadej in Slavko Figar, pa iz Kočevja.

Na kočevskem je bilo več ^{zborovanj} Spominjam se, da
 je bilo ob pripravi na volitve več političnih
 zborovanj. Med Slovenci pa strankarskih
 razprtij ni bilo. Udeleževali smo se zboro-
 vanj, ne glede katere stranke jih sklicuje.
 Na ta način smo dali povodarko narodni
 zavesti bolj ~~miročno~~ mirotično.

Stranka J R Z, je leta 1936 sklicala politično
 zborovanje v Kočevju. Na to zborovanje so ~~se~~
 se pripeljali z okrašenim vlakom tudi iz Dolne
 poljske in Ribniške doline, Spesmijsko in godbo.
 Na zborovanje so se pripeljali ^{ne} dopterskih vozovih
 iz vseh kočevskih vasi. Sami prireditelji, niso
 pričakovali tolikšne udeležbe. Bilo je veselo
 razpeloženje pomešano z vskliki pesmijsko in
 godbo. Prav gotovo ni bilo do slej se tolikšne
 go števila Slovencev v Kočevju. Kočevjem
 to ni bilo po gadu. Opazovali so nas z mrkimi
 pogledi. Zborovanje se je vršilo na travniku
 pred osnovno šolo v Kočevju.

Na govorniški oder je stopil - sam voditelj
 stranke dr. Anton Korosec. V svojem govoru je
 posvetil nekaj minut, Slovencev na kočevskem.
 Rekel je nekako takole:

„Mi vemo za težave Slovencev na Kočevskem. Z gospodarskimi prijemi vam bomo pomagali, da boste zazivelili boljše življenje.“ Splošnim povodom, kom je svoj govor zaključil „Kočevski Slovenci, vi niste več sami. Mi vsi smo z vami“. Sledel je bučen aplavz.

Ne spominjam se več v katerem mesecu je bilo to zborovanje. Bilo je nedelje, zelo vroč sončen dan. Velika udeležba nam je bila moralno zadoščenje. Po končanem zborovanju smo se prav tako, v veselju razpoloženju vrnili domov. V naših mislih so se zvenele Korosčeve besede: „Kočevski Slovenci, vi niste več sami. Mi vsi smo z vami“. Te besede so bile Slovincem na Kočevskem, samo preseka v oči. Njihov položaj se ni izboljšal, temveč poslabšal. Gospodarskih prijemov ni bilo. Na velikem zborovanju so potupenci voluntri, li v prid Kočevarjem. Opazovali so Slovence, kateri so bili bolj navdušeni nad govorniki. Komec in kaj so vsklikali. Na podlagi teh podotkov so si, bolj navdušene zapomnili in proti njimi zaostrili bojkot. Slovenci na Kočevskem so ostali „sami“ brez obljubljenih pomoči. Kolikor bolj smo se približevali izbruhu vojne, toliko bolj so se zaostrovali odnosi med Slovenci in Kočevarji.

Med Slovenci in Kočevarji je pogosto prišlo do pretepor. Oboji so se srečevali pogosto v gostilnah. Oboji so tudi radi peli, če so Kočevarji zapeli prvi, so Slovenci poslušali in čakali, da so

prvi odpeli. Potem so hoteli zapeti tudi Slo-
 venci. Toda Kočevarji jih niso upoštevali. Začeli
 so peti vmes kolikor mogoče glasno. Ker je
 bilo Kočevarjev vedno več, so Slovence preg-
 lasili, Glasovi Slovencev so zamrli sredi petja,
 To pa je bil izvir za pretepi. Oboji so si sko-
 čili v lase, tudi karoli cese drugega. Koč-
 varji so vedno izvali, kadar so bili v pre-
 moči. Slovenci so izvir sprejeli in večkrat
 so bili pretepi z noži. Nož je pustil sledove
 pri obojih.

Ko je Hitler prišel v Nemčiji na oblast,
 Kočevarji svojega veselja niso skrivali.
 Iz dneva v dan, so postajali vedno bolj na-
 sluti. Ustanovili so organizacijo „Kulturbund“,
 ki je propagirala nacistično Nemčijo in zaostro-
 vala odnose do Slovencev. V Kulturbund so
 pristopali tudi Slovenci - mladeniči, ki so se
 šele pri vpisu v to organizacijo, izjavili da
 so Kočevarji. Kočevarji so si napravili kulturni
 dom, v Stari cerkvi, Slovenci pa v Mozlju. ~~Slo-~~
 Slovenski sportniki pa so si postavili Sokolski
 dom v Kočevju. Seveda so bile te stavbe v
 tistem času postavljene, bolj na rovaš, enim
 in drugim.

V letih 1937 do 1941, je bilo bolj razguzenim
 Kulturbundovcem omogočeno, da so ~~po~~ hodili
 krošnjariti v Nemčijo. Odhajali so samo tisti
 ki jim je Kulturbund izdal dovoljenje.

V Nemčiji so te krošnarje toplo sprejeli in ljudem priporočali naj kupujejo od njih, da so to njihove ~~narodne~~ narodnostne manjšine zatirane v Jugoslaviji. Da bi jih razpoznali, so kočevski krošnarji nosili na rokavih ^{trakov} napisom „Deutsche Wobkengenose“. Reklame in priporočila so pripomočle, da so kulturbandovci v Nemčiji dobro zaščitili. Svoj ~~standard~~ standard so si se izboljšali. V času njihovega bivanja v Nemčiji so obiskovali politične tečaje, vzgajali so se v vojne tirane in se tako pripravljali na vojni pohod nacizma.

Izbruh druge svetovne vojne, napad na Polsko in na druge evropske države so sprejeli z očitnim veseljem. S karalcem so po zemljividih spremljali bliskovite nemške napade po vsej Evropi. Po gostilnah so nazdravljali ~~ni~~ nemškim zmagam. Sili so propagando o zločinih, ki naj bi jih storili Poljaki nad nemško manjšino. Pripomba. Ker je bil moj mojster Kočevor, sem imel priložnost, da sem dobil v roke tudi jaz nemški propagandni list „Der Stürmer“. V njem sem bral o grozotah, ki naj bi jih izvajali židje in komunisti nad nedolžnim ljudstvom na Polskem in Rusiji. Prav te grozote, pa so Nemci-nacisti pripravljali svojim nasprotnikom. Tudi Jugoslovani smo bili primorani, da smo se srečali s temi grozotami, v nemških koncen-tracijskih taboriščih.

Meseca julija 1940, je Civil - Metodove družba omogočila, dvodnevni izlet po Ljubljani, Slovencem iz

občine Kočevske reke. Družba je prevzela vse stroške tega izleta, prehrane in prenočišč. Pri "jezen vodil" nam je dva dni razkazoval "Imame", nitosti Ljubljane. Civil - Metodova družba je bila edina ustanova, ki se je pobližala za Slovence na kočevskem. Ta ~~izlet~~ izlet smo izkoristili še za nekaj drugega. Pevski zbor, ki ga je vodil učitelj Tratar, je zapel nekaj narodnih pesmi po nadiju. To je bil poseben dogodek za Slovence na kočevskem. Pa se to, učitelj Tratar Marjan, Lavrič Franc starejši, Peje Anton in moj oče Martin Jože, so zaprosili za sprejem pri generalu Ljubljanskega garnizona. Če se ne motim je bil to general Nestić. Generale so seznanili s težavami Slovencev na kočevskem. Med drugim so mu razpeli tudi, da Slovenci živijo med Kočevarji, zelo skrbijo to, ker Nemci podjarmljajo državo za državo po Evropi. Da se boje tudi napada na Jugoslavijo. General jim je ~~odgovoril~~ odgovoril:

"Vem kaj' vas teži. Ne bojte se, Mi bomo Kočevarje izselili, če bi pa bile Jugoslavijo prej napadena bomo Slovence na kočevskem zaščitili in jih oborožili, da se bodo lahko branili pred Kočevarji. Imamo močno armado, ki se ji lahko zaupa. Ne bojte se, Mi vemo kaj' moramo storiti." ~~General~~

Generalove besede so bile spodbudne. Tendar smo imeli občutek, da ~~se~~ se niti ne namerava iz nas, ker je izjavil, da bodo Kočevarje preselili iz Jugoslavije. Spraševali smo se; Kam? Ali je jugoslovanska armada tako močna, da bo Nemcijsko prisilila,

da bi sprejela Kočevarje, ko pa je že nekeje evropske države klonilo pred njeno močjo, ki so bile močnejše od Jugoslavije?

Takej po nemškem napadu na Polsko, so se kul, turbundorci vojaško organizirali. Taki dan je bilo bolj očitno, da se tudi Kočevarji pripravljajo na vojno. Pri tem jih ni nihče obral, ne civil, na in ne vojaška oblast stare Jugoslavije.

Neko nedeljo v oktobru 1940 sem videl kultur, bundorce postrojene na njihovem zbornem mestu, v Kočevski reki. Bili so pripadniki njihove vojaške organizacije „Sturm“. Približno sto petdeset jih je bilo. Obleženi so bili v enotno krojene rjave hlače in obuti v visoke škornje. Forej poluniforma. Na hrbtih so imeli polne nahrbtnike. Na komando so se razkropili po njivah in travnikih. V teku po dva do trije so gledali v zrak. Se tu in tam ustavili. Z veliko naglico izpraznili nahrbtnike, jih zopet napolnili in tekli zopet naprej. Vse je kazalo, da se veščijo za prvo pomoč padalcem. Doma sem povedal očetu, kar sem videl. Bili smo zelo zaskrbljeni. Oče je drugi dan odšel v Kočevje na „Srečko načelstvo“. Tam jim je povedal, kako se Kočevarji pripravljajo na vojno. Takratni sreški načelnik, je očetu dal približno tak odgovor.

„Ni se ne bojte. Pustimo jim se malo veselje. Sej jih bomo kmalu izselili. Znebili se jih bomo že vedno. Mi vse vemo, kaj oni pričenjajo.“

Oče se vpraša, "Kaj se Nemci le napadejo?"
 "Tudi no to mislimo, imamo močno armado,
 ki se lahko ~~postavi~~ ^{postavi} Nemcem po robu. V tem
 primeru bomo pravčasno oborožili Slovence
~~na~~ na kočevskem, da se bodo lahko branili
 pred kulturbundovci,"

Odgovor je bil iste vsebine, sreskega načelnika
 kakor pred nekaj meseci generala. Od civil,
 nih in vojaških oblasti je bilo Slovincem na
 kočevskem, obljubljeno orožje v slučaju napada
 Nemčije na Jugoslavijo. Kdo in kako, je dobil
 to orožje bom opisal malo pozneje.

Nacistične in fašistične sile so Jugoslavijo
 popolnoma obkolile. Slovenci smo bili pre-
 pričani, da bo tudi Jugoslavija postala žrtev
 vojne vihrice. S strahom smo sledili dogodkom.
 Kočevarji so se z veliko radostjo pripravljali
 kako bodo sprejeli zmagovito nemiko vojsko.
 Pričakovali so samega Hitlerja. Za njih
 je "Firer" božanstvo. Častili so ga kot božjega
 odposlanca. Vse to so počeli, že risto
 javno. Ne, da bi jih motilo to, da Jugoslavija
 se obstoja, ~~brez~~ ^{brez} ~~brez~~ ^{brez} so rekli celo to. "Jugoslavije
 umira, kakor sveča, ki dogoreva,"

Vojaske napad na Jugoslavijo.

Zgodovinske odločitve ljudskih množic Beograda in drugih jugoslovanskih mest, ~~27~~ 27 marca 1941, da je bolje rat - nego pakt, smo odobraval tudi Slovenci na kočevskem. Zavedali smo se, da je napad na Jugoslavijo tik pred vrati. Nismo se smotili. Na nedeljo 6 aprila 1941 je bila Jugoslavija napadena, na vseh njenih mejah. To smo zvedeli še isti dan. Nismo bili iznenadeni. To novico smo sprejeli z bolečino v naših srcih.

Dva dni nismo dobili nobenih novic. Tretji dan pa so prišli domov domaćini, ki so bili vpraskani v vojsko kot rezervisti. Povedali so, da je jugoslovanske armade v razsulu. Tudi na slednje dni so rezervisti prihajali domov in to novico potrjevali. Bili smo zelo v skrbeh. Kočevorji so se smejočih obrazov zbirali. Bili so pripravljani za sprejem nemške vojske. Komaj so pričakovali priložnost, da tudi oni postopijo v akcijo. Tedaj naj bi teklo tudi kri zaveznikov Slovencev. Od svojih namer so morali odstopiti, zato, ker na kočevsko ni prišla težko pričakovana Hitlerjeva vojska.

Na velikonočni petek 11. aprila, pozno popoldan, se je zgodilo nekaj, kar Slovenci na ~~na~~ kočevskem nismo pričakovali. Teja dogodke niso pričakovali tudi Kočevorji. Njihova petrulja

vojaške organizacije "Sturm" je opazila vojaško enoto, ki se je pomikala od Gorenice proti Kočevski reki. Kočevorjci so bili prebricani, da je to nemška vojska, katero tako težko pričakujejo. Med njimi je ravšalo. Kakor na ukaz, so hkrati z njihovih hiš

zaplapolale nacistične zastave s črno-rdečim križem. Sturmorjci in ^{medvojni} so bili hitro na svojih mestih. Iz hiš so dveli ženske in otroke. Vsi skupaj so šli, z silnim navdušenjem na vojaški enoti, ki se je blížala Kočevski reki. Vsklikali so: "Heil Hitler", "Sieg heil", "Deutschland über alles" in podobno. Kmalu so prenehali vsklikati. Na njihovih obrazih je bilo opaziti veliko osuplost. Nastala je tišina. Zmotili so se. Prihajajoča vojaška enota, niso bili Nemci, ampak naši jugoslovanski vojaki. Bil je to celoten polk s popolno bojno opremo, ki je prišel iz Ribnice. Osuplost je bile na vrhuncu. Pred gasilnim domom se je polk ustavil. Komandant je zahteval, da pride k njemu župan občine Kočevske reke. Takratni župan Ernest Curl se mu približa. Komandant polka mu salutira in in pove, da ima ukaz, da mora v Kočevski reki polk razpustiti. Njemu županu pa izročiti vso bojno opremo. Krotkotrajna osuplost Kočevorjev se je na mah spremenila v viharno navdušenje. Saj niso pričakovali, da bodo tako na lehek način prišli, do tako velikega vojnega plena. Župan je rade volje protidil sprejem vojnega materiala. Vojaki razpuščenega polka so na ukaz odmetali vso opremo, razen obleke, in se razšli na vse strani.

Tajne opreme je bilo veliko, Tudi nekaj vozov malo, ženin & prehrano. Kočevorji so naglo prograbili orožje in z njim začeli vstrahovati Slovence,

Omenil sem že, da sta general poveljnik Lju "bljenskega garniziona" in stozki načelnik v Kočevju, obljubila orožje Slovincem, da se bodo lahko postavili v bran pred Kočevorji. Slovenci tem obljubam niso verjeli. Kljub temu so bili silno presenečeni in potrjeni nad dejstvom, da so jugoslovanski vojaki, brez boja ponudili izročiti orožje našim sovražnikom. Premišljevali so; Zakaj tega polka niso razpusstili že v Ribnici? Zakaj so morali jugoslovanski vojaki prinesiti orožje iz Ribnice v Kočevsko reko in ga ponuditi sovražniku? To je bil prepričljiv dokaz, da je z Jugoslavijo konec. Veleizdaja je bile očitna. To je bil za Slovence na kočevskem bolec udarec. Bili so se, kaj bo, če pride nemška vojska.

Z vsake hiše, so visele nacistične zastave s kljuko, stin krizem. Na vidnih mestih pa tudi slike Adolfa Hitlerja. Kočevorji so zelo glasno praskali, hvali lahko pridobitev orožja. Seisati jih je bilo v gozd, kjer so z ~~ok~~ očetom zgale ogleje. Oče se je napotil domov, da bi kaj več zvedel o razvoju dogodkov. Na poti med vasmi Kočev-Mlake, ga je ~~se~~ fizično napadel protujaneec Pleše. Z besedami: Sedaj vzklikaj, Živele Jugoslavije, ga je s pestjo nekajkrat udaril po obrazu. Oče se ga je otresel s sunkom v rebro. Ker je doma pričakoval še kakšen napad, se je

A tega mesta vrnil novej v gozd. Čez ne-
koliko časa je priteklo v gozd tudi mati.
Zvedela je, da je bil oče napaden. Rekla
je očetu naj se enkrat ne prihaja domov,
da ni varno. Oče je močno prizadelo to, da
je Jugoslavije izgubila vojno brez boja že prve
dni. Rekel je: "Jugoslavije nam ni bila mati,
ampak močeha. Sedaj pa še močeha ne
bomo več imeli." Začel je ihteti, kot otrok.
Tudi mati si je brisala solzne oči. Im se
marsikaterim Slovence na kočevskem, so se
orovile oči, da staro skorumpirano Jugoslavijo.

Že nekaj ur za tem, ko so Kočevarji dobili
orožje, so nekaj Slovencev aretirali in zepili
v zamrežene kletne prostore. Imeli so namen
da jih nekaj pobijejo ob navzočnosti nemške
vojske. S krvo naj bi počastili prihod na-
čistične vojske. Vendar najnovejše novice o
napovedovanju vojnih napadalcev, niso bile
ugodne za Kočevarje. Ljubljano so zasedli
Italijani in se pomikajo proti Dolenjski. Uvideli
so, da se enkrat ne bo, nemške vojske ne
Kočevasko. Zato so vse aretirane izpustili. So
jih pa še zasedovali in imeli pod kontrolo,

Sklenili smo, da se oče umakne v Rakšen
kraj, kjer ni Kočevarjev. Odločil se je, da odšel
proti Golpi. Zjutraj se sli z materjo iz gozda
domov. Iz previdnosti je tudi oče zapustil
kolibo in se skril v gozdu. Dobro vro za tem,
je opazil, da se stuje oboroženi Kočevarji, tiho

približujejo kolibri. Eden kolibo sunkovito odpre, Bilo je prazno, ogledali so se še malo okrog in zapet odšli. Jaz sem doma v naključju stlačil nekaj hrane in očetovo boljše obleko in se vrnil v gozd. Oče se je preoblekel in jo ubrzel, kar skozi gozd proti Kolpi.

Ko pridem domov na Mlako, so me sredi vasi obstopili oboroženi Kočevrji. Na svojih rokah so imeli ^{imeli} rdeče trakove s črnatim križem. Zahtevali so da jim povem, kje je oče. Povesljam, da je nekam odšel, zato, ker je bil prejšnji dan napaden. Prepričevali so me, da naj ga poiščem. Da me ne bodo nič hulega storili, samo doma, da moram biti. Od tega trenutka sem občutil, da me nadzirajo. ponoči smo opazili stražo pred hišo. Pod nočno stražo so imeli tudi druge Slovence. Prepovedovali so nam imeti medsebojne stike.

Bilo je velikonočna nedelja 13 aprila 1941. Že do jutra sem šel v Kočevje. Tam sem naletel na skupino oboroženih Sturmorgov, vsi hkrati so me prozdravili s "Heil Hitler". Jaz sem odzdravil z "Glober dan". S pripombo: "Te bomo že naučili po". Zdravljati so me zgrabili. Nastopili so surovo, vendar me tokrat ni nobeden udaril. Porinili so me v neko zamreženo sobo. Tukaj so me strežili štiri ure, izmenoma po dva mladina, z našimi puščolami. Kozalec jima je bil kar naprej sprožil. Obrnjen sem moral biti v zid. Kato je prišel v to sobo, eden od voditeljev Kulturbande. S hincsko prijaznostjo, me je prepričeval,

da ne bodo meni in očetu nič zalega storili. Sano doma da morava biti. Naj poskrbim, pride oče domov. Nato je naročil stroži, da me pustijo domov. Ko sem se vračal domov ~~sem~~ spazil, da me nadzorujejo.

Že prvi dan, je oče prišel do Broda na Kolpi. Tam je videl že oborožene ustaje. Videl je tudi lepake z gestlami: "Smrt neprijateljskom bratcu Srbu." Ugotovil je, da ni varno ob Kolpi, zato se je vrnil. Ustavil se je pri Znancah na Ajbelnu. Prav v tem času je prišla na Ajbel četa Jugoslovanskih vojskov. Ta četa se ni položila orožja. Hotela se je prebiti preko Hlivotale v Srbijo in tam nadaljevati boj. Ti vojski so prišli iz smeri Ribnice preko Kočevja in Stalcorjev. ~~Četa~~ V Mrtricah pri Slovenski vasi, so kočevski Sturmarji hoteli to četo razorožiti. To pa je stalo življenje snega Sturmarje, ki je padel kot prve žrtve izmed Kočevorjev. Sturmarji so uvideli, da teh vojskov ne morejo razorožiti, zato jih niso več nadlegovali. Četa srbskih rodoljubov je imela prosto do vasi Ajbel. Ta vas ~~napredno~~ je bile popolnoma slovenske. Vojake so vašani lepo sprejeli. ~~Sane~~

Pripomba: Tovarš Rado Pušenjak - Uragan, mi je leta 1948 povedal, da je bil v tej četi on kot edini Slovenec, vsi drugi pa so bili Srbi in da se teh dogodkov dobro spominja.

Srečanje naših vojakov z našim očetom, je bilo zaupno in patriotsko. Povedal je vojakom, da se vrače iz Broda na Kolpi, in kaj je tam videl. Kočvarji so za vojake poslali svoje volune in ti so opazili, da je naš oče med temi vojaki, da se pogovarja z njimi. Ti voluni so prihajajoče Italijane obvestili o navzočnosti jugoslovanskih vojakov na Sibelnu. Najnovejše vesti so pravele, da so Italijani že v Kočevski reki, da se premikajo proti Novim laram. Jugoslovanski vojaki so po kratkem posvetu ugotovili, da se obrženi, ne morejo veniti v Srbijo, ampak da se bodo prebijali v svojo domovino, kot civili. Vedeli so tudi, da jih bodo Italijani kaj kmalu napadli. Sklenili so, da bodo četo razpustili. Pogovorili so se tudi z domačini, da naj nekaj orožja poskrbijo. Nekaj orožja pa je treba pustiti Italijanom, da jih ne bodo preganjali. Srbski vojaki so se bali ujetništva, zato so svoj sklep nemudoma izvršili. Razpustili so četo. Nekaj orožja so zmetali na kup za Italijane, nekaj so ga pa domačini poskrbili. Vojaki so se razšli na vse strani, kakor je kdo vedel in znal. Ko so Italijani kmalu za tem prišli na Sibel, so spraševali: "Kje so Srbi. Domačini so jim odpovedovali, da so se razšli na vse strani in jim pokazali odvrženo orožje. Zelo previdno so pobrali njim namenjeno orožje. Poznalo se jim je, da so slabe volje, ker Srbov niso dobili.

Sedem oficirjev in podoficirjev je naš oče, vodil iz Sibelne v Ribniško dolino, po skrivnih gozdnih poteh. To je bilo v noči med 13 in 14 aprilom. Omogočil jim je, da so si od njegovih znancev kupili civilne obleke.

Se isto noč, preden se je zdanilo, se je oče zopet ~~vrnil~~ vrnil domov na Mlako. Kočevarji so ga opazili in takoj zastražili hišo. Od naporne noči je bil zelo utrujen. ~~Tudi~~ ^{Tako} sem mu povedal, da sem bil od Kočevarjev aretiran. Da njemu kulturnbundenci zagotavljajo varnost, ter da se more javiti v njihovi pisarni, na Kočevski reki.

V noči 13. aprila so Italijani zasedli Kočevsko reko. Njihove kolone so prihajale še drugi dan dopoldan. Kočevarji so Italijane pozdravljali s Heil Hitler. Kar naprej so vpili "Heil - Heil". Italijanski oficirji pa so jih zavročali, "Niente Heil - niente Heil", "Eviva Eviva". To so bile prve nesoglasje med Italijani in kulturnbundenci. Kočevarjem ni bilo po volji, da so prišli Italijani, oni so pričakovali Nemce.

Z ozirom na to da so v Kočevski reki Italijani se je naš oče počutil varneje. Zato je odšel, da se prijavi. Kočevarjem nisem razpal, zato sem šel z njim. Sprejeli so nas, s hinavsko prijaznostjo. Velja kulturnbundecov name je rekel, da ne bodo name nič zalega storili; samo doma da morava biti. Odšli sta nekaj korakov do Lavričeve hiše. Nekaj članov Lavričeve in Veselove družine se je pogovarjalo z italijanskimi vojaki. Pristopile so k njim, vojaki so nam kazali svete podobice. Tudi jaz sem ogledoval eno podobico. Prikozovala je, kako Kristus v oblaku, bilih blagoslovlja moderno italijansko vojsko. Nenadoma zastisimo mimo idoč kulturnbundec.

ki so precej glasni. "Ta dva sta največja srbske volune v našem kraju." Lavricova mati naju hitro opozori, da naj greva brž domov, da ne bo kaj narobe. Naglo se se poslovila in odšla proti domu na Mleko.

Bila sta že napol proti proti domu, ko za nama pridruže oboroženi Kočevarji. Vpili so "halt - halt!" Ustavila sta se. Sunkovito so naju obrnili nazaj proti Kočevski reki. Obdelavali so naju s pestmi in s puškinimi kopiti. Pod udarci so morala po "spešiti korak. Udarci so padali bolj po očetu, kakor po meni. Vsi štirje, ki so naju ^{napadli} bili protuj cenci. Vodil pa jih je Oswald, tisti, ki sem ga omenil že na začetku svojega pisanja. Na kraj napada je pridruželo še kakih trideset kulturnbundovcev in napadalce spodbujalo. "Udari svinje, da bosta se, clela kolaj ste volunile za Srbe. Naj jima poma, go Jugoslavije!" in podobno. Skoro vsak udarec naju je potisnil s silo naprej.

Na razpetje Koče - Flandrije smo se srečali z italijanskimi vojaki. Bilo jih je okrog petdeset. Prišli so hrupno. Do tega mesta so pridružili še drugi Kočevarji. Moški, ženske in mladina, so Italijane prodirjali. Bilo je precej kričanja. Vse, noma Italijanom je bilo brez bluz, brez kap in tudi brez čevljev, v samih nogaviceh. Vojaki so imeli proćitek, zato so bili razkomotni. Nekateri so celo spali. Kulturnbundovci so jih alarmirali s kriki, da so v bližini srbski voluni. Italijani so mislili, da se bodo spopadli s Srbi. V naglici

so pograbili samo puške in opasane z naboji. Kočevarji so kričali "Glejte tu ste srbske vo-
hune". Prevzeli so naju Italijani. Sprasevali
so "Kje so Srbi?". Ker Srbov ni bilo, so Ita-
lijani godrnjaje očitno pokazali nevoljo,
ker so jih Kočevarji prikrajšali za proitek.

Ker je bil ta dan velikonočni ponedeljek in po-
zoradi prihoda italijanske vojske, je bilo v
Kočevski reki zbranih mnogo Kočevarjev. Stali
in vslikali so parštom. Skoro en kilometer
najine poti, so Kočevarji "procastili" naju s
spalirjem. Sem in tje se je kakšen zagrizenec
utegel iz spalirje, ter udaril s pestjo, ali
pljunil po naju. Bosi Italijani so hodili
tesno ob naju in odriivali razbesnele Kočevarje.
Po vsakem napadu je sledilo spodbujanje
in krahotaenje množice. Iz množice je bilo slišati
groznje: "Italijani vama bodo že presteli kosti!"
"Konec boste zabingljala". "Predno razide sonce
boste izginile s površje". "Le udari svinje srbske", i, t, d.

Sredi Kočevske reke, je bilo polno italijanskih ka-
mijonov. Na enega izmed njih so naju posadili
in zastražili. Ure je bila okrog 12. tih. Na kamijo-
nu sva bilo varne pred udarci. Tode Kočevarji
so se kljub temu zaganjali k kamijonu, grozili,
in pljuvali so po naju. Ker so Kočevarji s pljunke
onesnažili kamijon, so Italijani ojačali strazo,
in niso pustili, da bi se še kdo približal kamijonu.
Vrenje Kočevarjev v bližini kamijona, pitorke in
groznje, je trajalo vse do večere.

Vest, da bodo očeta in mene obesili, se pred sončnim zatonom, se je naglo razširila po celi kočevski. Do četrte ure popoldan je prišlo veliko Kočevarjev iz vseh dalnjih vasi. Iz Gotenice, Grčaric, Borova, Mozlja, Kočevja in Stare cerkve. Vleteli so prisostvati najinemu obesjenju. Prihajajoči so se pridružili razgledu, jajočim in hujskati Italijane proti nama. Pozno popoldan je prišel na kamijon neki oficir. Zaslišal je naju. Govoril je gladko srbohrvaško. Po kratkem zaslišanju, je ugotovil, da nima oprave z volunoma. Ko je odhajal je nama zagotovil, da bosta izpuščena in šla lahko domov.

Ko se je znečilo so Kočevarji spoznali, da ta dan ne bodo imeli pričakovane naslade. Razšli so se ne domove. Italijani so naju pod vodstvom dveh oficirjev spremljali na komando Sturme. Tam so zahtevali dokaze za njihovo obtožbo proti nama. Kočevarji so priznali, da dokazov nimajo, da pa sumijo, da so vse srbske volune. Ker dokazov ni bilo, sta italijanska oficirja rekla naj greva domov. Od Sturmarijev pa so zahtevali, da naju pustijo pri miru. Kočevarjem pa nisva razpela. Zato je oče prošil Italijane, naj dajo nama nekaj pismenega, da so bosta izpuščena in zagotovilo, da ne bosta bile zapet napadene. Oficirja sta od Sturmarijev zahtevali, da nama morajo oni dati tako zagotovilo in to takoj ob njihovi navzočnosti. Za varnost pa se spremstvo do najinega doma. S tem nastopom so Italijani pokazali, da imajo oni oblast. Kočevarji pa so spoznali, da je njihova oblast že v zatoni. Že drugi dan

petnajstega aprila, so morali orozje oddati Italijanom. Njihove tridnevne republike je bilo konec, v spremstvu oboroženega Sturmaja so prišli domov na Mlako.

Doma celo noč nismo mogli zaspati. Bili smo v temi in se tiho pogovarjali. Doživljaji zadnjih štirih dni nam kar niso hoteli iz glave. Oče nam je tiho govoril,

„Sreče v nesreči ~~je to~~^{da} se nas Slovence na kočevskem je to, da zasedli našekraje Italijani. Če bi v naše kraje prišli Nemci, bi tekla Slovenska krvi. Tudi Italijanom ne smemo zaupati; čeprav so nam v tem trenutku pomagali, vnaprej ne moremo nič vedeti, kaj bodo še oni počeli pri nas. Ne pričakujemo od njih nič dobrega. Pripravljeni moremo biti nato, da se nam obetajo slabi časi.“

Naša hiša je bile te noč zopet zastražene. Videl smo, da nam Kočevarji ne bo dali miru. Bili smo za hitrega napada. Kljub temu, da smo dobili od Kočevarjev pismeno zagotovilo za varnost - jim nismo zaupali. Zato smo sklenili, da se oče in jaz umaknemo za nekaj časa, k očetovi sestri v Kot pri Ribnici.

Prilomba: Pismeno zagotovilo se mi je obrazilo in se imam za spomin na tiste čase, ko so Kočevarji imeli tri dni oblast v svojih reках. |

Ko se je zdaniło sva nepolnilo nakubtnik, vzela sva še dve sekiri in napotila v gozd. Oče, je imel v žepu pisмено zagotovilo ki ga je prejel od Sturmarijev. Na tem papirju je bilo določeno, da morava biti samo doma ali pa v gozdu pri delu. Da ne smeva imeti nobenih stikov z drugimi Slovenci. Če se bosta držala teh določil naju ~~Sturmariji~~ Sturmariji ne smejo motiti. Srečevale sva patrolje Sturmarijev. Mislili so, da greva na delo v gozd. Prišle sva do najine kožnice v gozdu. Iz nakubtnika sva potegnili prozorni obleki in se preoblekle. Takoj sva se podale na pot proti Ribnici. Hodila sva po gozdnih poteh in bližnjicah. Že dopolden sva prišla v kot pod Novo Šteto. Očetova sestra, ali moja teta je stanovala pri Anko Jožetu, kot učit, karice. Imela je svojo sobo in naju sprejela za nekaj mesecev. Tukaj sva z očetom ostala do izselitve Kočvarjev. Mati z majhnimi otroki je ostala doma na Mlaki.

Kolikor mogče na krotko sem skušal opisati dogodke tako, kot sem jih doživljal od šestega aprila 1941, do petnajstega aprila 1941. Opisal sem predvsem to, kar sva občutila naš oče in jaz. Poudariti moram tudi to, da Kočvarji, s ključem na rokah, niso napadli samo naju. Napadali so tudi druge Slovence na koroškem. Ustraховali so jih z aretacijami in jih imeli zaprte v zamezjenih kletih. Prav tako so jim prepovedovali medsebojne stike. So pa za tarčo izbrali našega očeta. Imeli so ga za glavnega pobudnika narodne zavesti v tem kraju.

Opisal sem presej Slovence, ki so se protujčili. Zdi se mi važno, da napišem še to o njih. Nekaj sem jih poznal, ki niso nikoli spregovorili slovenske besede. Če so morali reševati svoje uradne zadeve v slovenščini, tedaj se jim je hotel zlomiti jezik. Na moje razudenje pa so govorili, prav ti, pristno slovenščino, ko so nas ~~nas~~ v imenu Hitlerja vstrahovali. S tem so nam očulo pokakali, da prej namerno niso hoteli govoriti po slovensko.

Kot oboroženi jugoslovanci so bili vpoklicani v vojsko kot rezervisti ^{tudi kočevski} dele vojnovejaške del "Znati niso izpolniti". Ko je prišel čas odhoda so se poskrili. Takoj po napadu na jugoslavijo pa so se pojavili v njihovi vojaški organizaciji "Sturm".

Nemčije in Italije sta si razkosali Slovenijo. Kočevske je postala tudi del Italije. To pa Kočevarjem ni bilo po volji. Ni jim šlo v račun, da bi živeli pod Italijani. Zato so dosegli pri svojem Führerju, da jih sprejme v svoj Reich. Z mrzlično propagando so se pripravljali za izselitev iz kočevske v deželo, kjer se cedi med in mleko.

Povezava z OF,

Julija meseca 1941 se je oče povezal z nekaterimi terenci OF. To so bili ti tovariši: Šega, F lastnik mline v Ravnem dolu pod Novo Štifto Francelj Janez iz Zapotoka, Arko Jože iz Kote, Lovšin Pavla iz Vine. Vem, da se je šel v gostilni Lovšin se z nekaterimi terenci iz okolice Sodražice. Oče mi je razpno povedal, kaj je OF, da je to pred kratkim ustanovljena vseljudska organizacija, ki poziva vse ljudi v boj proti okupatorju, da se bodo jugoslovanski narodi uprli okupatorju in ga z orožjem pognali iz naše države. Povedal mi je, da se do ljudi, ki imajo ~~skrito~~ skrito orožje, da mu je razpno kje je zakopan en zaboj municije. Opozoril me je na tajnost in previdnost, da ne pride do izdaje. Naloge OF pa da naj zavestno in previdno izpolnim. Tako me je oče vključil v narodno osvobodilno gibanje. Od njega sem potem dobival naloge, ki jih je bilo treba izvršiti.

Slovenskega poročevalca je oče dobival od tat Šega iz Ravnega dola. Vsakega "Poročevalca" sem pozorno prebral večkrat. Nato sem ga po gozdnih poteh prenesel na Mlako pri Kočevski reki. Vsakokrat, ko sem prišel domov na Mlako in v sosednje vas Handlerji, je bilo prvo vprašanje, če imam "Poročevalca". Najprej ga je hotel prebrati naša mati. Najbrž bi ne bilo prav, če ji ne bi dal te prednost. Tročil sem ga potem jeselniku

na Mlaki, Bratom Janezu, Jožetu in Antonu
 Debeljak na Handlerjih pa se Klorič Jakoba
 v Novih Gorah, Pozno v jesen je prihajal k nam
 Slovenski poročevalci tudi o drugot,

V avgustu 1941 je oče začel žgati oglje v
 Veliki gori, za Lovšin Pavlo iz Vint. To delo
 je opravljal sporazumno s terenci OF, v tem
 kraju. Vsega oglja je našel komaj nekaj
 sto kilogramov. Saj mi slo za količino oglja,
 ampak se poveravo s prvimi partizani v
 Veliki gori. To je bil dogovor, da je oče lahko
 zelo pogosto hodil v gozd z nahrbtnikom.
 Razlovednežem je govoril, da vodi delo pri žga-
 nju oglja, da ima delavce in če jim česa v
 gozdu zmanjka, da mu naročijo, da jim pri-
 nese. Ko je govoril o delavcih je imel v mislih
 partizane, ki jim je res marsikaj prinesel. Včasih
 so v gozd pripeljali tudi z orožjem brano za
 delavce - partizane. To brano so zbirali terenci
 po vaseh pod Novo Štifto. Med temi je bil tudi
 Anko Jože, lastnik hiše v kateri sta z očetom
 stanovala. Ko je bil razpust jugoslovanske voj-
 ske, je kot rezervist, tudi Anko prišel pravo-
 časno domov, da ni padel v ujetništvo. S se-
 boj je prinesel puško in nekaj ročnih bomb.
 To je imel ~~skrbno~~ skrbno skrito. V gozdu je priha-
 jelo tudi orožje, ki je bilo poskrto po Ribniški
 dolini. Tudi Anko Jože je izročil puško in
 ročne bombe tistim, ki so to potrebovali
 za boj proti okupatorji. Navedeni primer ni
 edini. V vaseh pod Novo Štiftjo je bilo precej
 ljudi, ki so skrbeli za partizane.

Nekega dne v septembru 1941, me je oče povabil naj grem z njim v gozd, da se bom prav gotovo srečal s partizani. Drugo jutro sva odšla s polnim nahrbtnikom. Izmenjaje sva ga nesele vsak nekaj časa. S seboj sva vzele tudi vojaški dalnograd, ki ga je oče pred par meseci dobil, od jugoslovanskih oficirjev, ki so se razšli na Sibelnu. Imele sva namen, da bova dalnograd izročila partizanom. V gozdu, kjer je oče pripravljel majhno kopo re oglje, sva partizane čakale skoro pet ur. Končno so partizani le prišli. Opravičevali so se zaradi zamude. Partizani so bili trije. Po pozdravu s pestmi je sledil prijazen razgovor o vojnem razpletu. Izpraznila sva nahrbtnik in jim izročila dalnograd. Še enkrat pozdrav s pestmi in ~~razšli~~ razšli smo se. Seveda sem ob prvem srečanju s partizani imel tudi občutek strahu, kaj če morade to niso partizani. Potem se nam to lahko kaže.

V času, ko so ljudje pripravljali poljske pridelke se je raznesla novica, da so se začeli organizirati tudi domobranci - belogardisti. Pobudo je dala zato duhovščina. Radi tege se je budnost in aktivnost terencev OF, še povečala. Uspeh partizanski napad na italijansko postojanko v Ložu, je pozitivno odjeknil tudi v Ribniški dolini. To dogodek so ljudje zelo obravnavali. Četiti je bilo več razpranje do OF in partizanov. Ta partizanski uspeh je pomenil tudi, vsaj za kratek čas, zavoro pri razširjanju belogardizma v Ribniški dolini.

Leta 1941 je Rima nastopila zelo zgodaj, že pred 20. oktobrom je zapadel visok sneg ki ni več skopnel do marca 1942. Tako zgodaj nepričakovani sneg je povzročil par-tizanom mnogo težav. Težko je bilo oskrbovanje, ker so se puščale sledi. Italijani so to izkoristili in šli po sledih. Na Travnici gori so ujeli dva terence, ki sta nesle tople obleke za partizane. Oba so hudo pretepli. Odpeljali so ju v Ribnico, nato pa v Gubljino. Tudi naš oče je v eni teh noči gazil visoki sneg na Travno goro. Partizanom je nesel toplo perilo. Zelo izčrpan od naporene hoje se je vrnil pred jutrajšim mrazom.

Iz zgodovine nam je znano, da so bili kočevski Nemci v svoji prvotni ^{domovini} Nemčiji nezaheleni. Zato so jih takratne nemške oblasti izselile v kočevske progazdove. Sedaj pa so ti ~~prebivalci~~ prebivalci kočevske, ki so se imeli za potomce nemških priseljencev, zopet poskrbeli za zgodovinski dogodek. Prostovoljno so se odločili, da se iz deželice, ki so jo imeli šesto let za svojo domovino, izselijo nazaj v Nemčijo. Slovenci na kočevskem so bili zadovoljni, ko so se Kočevarji resnično izselili. Na žalost pa so zvedeli, da se Kočevarji ne selijo v Nemčijo, ampake v na domov prisilno odseljenih Slovencev na Krškem. Kočevarji so bili ob selitvi dobro razpoloženi. Zbrano so nam govorili takole:

"Nas kliče Führer. Zato gremo prostovoljno v novo domovino. Mi gremo na boljše. V Reich. Pa tudi v Krojnarji (Slovenci) ne boste ostali tukaj, v te kraje bo Duce poslal svoje ljudi - Italijane. Vas Krojnarje pa bodo odgnali v Italijo in v Afriko. Tam boste kot podgane vsi porokoli!"

Od Italijanov nismo pričakovali nič dobrega, vendar Kočevarjev nismo razumeli, na kaj na, migujejo. Samo štiri mesece pozneje, sem to do kraja razumel, ko sem se z mnogimi Slovenci znašel v italijanskih taboriščih. Morde bi nas bili pogнали tudi v Afriko, če bi imeli tam kaj več vojne sreče. Razumljivo mi je bilo, da so bili Kočevarji že poučeni o koncentracijskih taboriščih, ki so jih že nos pripravljali fašisti.

Zadnji Kočevarji so se odselili v decembru 1941. Na kočevskem je ostalo le nekaj posameznikov. Ni jim šlo v račun, da bi kar tako zapustili svoje imetje. Ostali pa so tudi zaradi povezave z odhajajočimi. Računali so, če jim nove domovine ne bo ugojalo, da se bodo vrnili. Od premičnin so Kočevarji s seboj vzeli vse, kar je bilo kaj vrednega. Manjvredni inventar pa so pustili. Pustili so precej govede živine slabše kvalitete, krompir v kletih in koruze v stokih. Vse nepremičnine in premičnine, ki so jih Kočevarji pustili, je prevzela italijanska družba "Emone", ki je takoj to zapuščino za "cele upravljati".

Po izselitvi Kočevarjev, vsa se z očetom vrnila domov na Mlako, Že prve dni smo se iz Mlake preselili na Handerleje, v prazno kočevsko hišo. Na Handerlejih so stanovali trije bratje, Janez Jože in ~~Antoni~~ Anton Debeljak, z Antonom so bile prijateljstvo že več let. Ti trije bratje so prevzeli od firme Emone, v oskrbo nad trideset glav goveje živine, ki so jo Kočevarji pustili. Tudi z očetom so se vključila v to delo. Stem so nekoliko opravičila najino zapostvenost pred Italijani, Ti, ki smo to živino oskrbovali smo bili varni pred tem, da nam ni bilo treba čistiti cest, ki so bile prekrite z visokim snegom. Za plačilo smo imeli na^{da} molženo mleko. Vedeli smo ^{da} pri firmi Emone kolikšne so zaloge krompirja in koruze, ker so jih prevzeli na čez, zato smo njihovo vrednost izkoriščali. Preko zime smo rabili za prehrano, krompir in koruso - last Emone. Svoji krompir in koruso pa smo hranili, zato, da spomladi čimveč posadimo.

Po izselitvi Kočevarjev, so ostale po kočevskih vaseh maloštevilne slovenske družine. Kaj hitro so se, v narodno osvobodilno gibanje, vključevale cele družine. Ostre zime z visokim snegom, je ovirala povezavo med vasi. Proti koncu zime, pa se je skoro v vsako vas priselila še kakšna družina iz hribovskih zaselkov okoli Cabre. Pri pridobivanju ljudi za sodelovanje z O.F. pa smo bili oprejeni.

Boli smo se izdaje. Previdni smo bili pri tistih družinah, če se je njihov član odselil s Kocivarji. Previdnost je bila potrebna tudi pred tistimi, ki so se pogosto opili. Previdno smo se obnašali tudi proti Kocivarjem, ki se niso hoteli izseliti, in še proti tistim, ki so imeli osebne stike z Italijani. Italijani so pogosto patrolirali po vaseh, Povpraševali so se tuje, Zahtevali so, da moramo vsakega prijaviti. Kljub temu, pa smo uspešno sodelovali po programu O F,

Naj na kratko opišem ljudi, ki so že v Zimni 1942 aktivno sodelovali v gibanju proti okupatorju.

Debeljak Jonez, je bil gozdni delavec, sodeloval je tudi njegova žena Marija, na Flandlerjih.

Debeljak Jože, molaposetnik in gozdni delavec.

Debeljak Anton, bivši orožnik, italijanski ka, kabinerji so ga valili naj sprejme službo pri njih. Valilo je odklonil, zato so si ga zapomnili. Kadar je italijanske patrolje prišla v Flandlerje, ga je hotela videti.

Naš oče Mariš Jože, gozdni delavec - ogjor. Sodelovale je tudi naša mati Marija - in Joz,

Debeljak Francka, mladinka.

Veber Marija, kmetica v Flandlerjih.

Jeselnik Anton, iz Mlake, njegova žena in
hčerki Matilda in Marija.

Jelavic Jakob, Novi Lazi, delavec.

Poje Anton, Novi Lazi, maloposessnik in
goradni delavec.

Poje Anton, Vecenbah, maloposessnik,

Ing. Horvat, uslužbenec pri italijanski
firmi Emone, v Kočevski reki.

Zakrajšek Jože, Kočevska reka, žagarški
delavec - gaterist.

Cvar Rudi, lastnik žage v Ravnah in ~~in~~
in menela vsi njegovi delavci.

Bartol Ludvik, Mozli studenec, delavec.

Pripominjam, moje navedbe ~~o~~ o tede-
lujočih, v narodno osvobodilnem gibanju,
veljajo samo do ~~aprila~~ aprila 1942, v
takratni občini Kočevske reke. Aprila sem
bil ujet in odpeljan v internacijo. Znano pa
mi je da ~~se~~ se je že v aprilu 1942, razširil
vpliv OF, na vse prebivalce kočevskih vasi.

Odlučili smo se za ustanovni sestanek OF,
če se prav spominjam je bil ta sestanek
srednjega februarja 1942. Namen tega sestanka
je bil, da izvolimo vodstvo OF, za Kočevsko reko
in okolico. Zbrali smo se v eni hiši na Hondbrjuhl.

Ing. Horvat, iz Kočevske reke. Poje Anton iz
Novih Lazov, Jeselnik Anton iz Mlake, Debeljak
Janez, Debeljak Anton, Maršič Jože in jaz iz
Händlerjev. Skupaj sedem. Manjkali so še
stirje, ki ^{zaradi} visokega snega niso mogli priti,

Tovariš ing. Horvat, je na kratko pojasnil pomen
tega važnega sestanka. Hitro smo se zmerili
za razširitev organizacije OF. Da razvijemo vse
sile za boj proti okupatorju. Da vsi novžaki
tvorimo odbor OF, za Kočevsko reko in okolico.
Za predsednika smo določili Debeljak Janeza,
za njegovega namestnika Maršič Jožeta. Za
vojnega referenta Debeljak Antona, njemu za
pomročnike pa so določili mene, Jeselnik
Antona in Poje Antona, pa za preskrbo. Vsek
izmed nas je prevzel naloge OF, z vso resnostjo.

Bilo je čutiti, da se dejavnost OF širi, po vseh
veseh na kočevskem. To sem ugotovil tudi v Ravnah
nad Borovcem. Meseca februarja 1942, sem
kljub visokemu snegu prišel v Ravne k Cvaru,
Tovariš Cvar Rudi, mi je ponudil kot sedlarju,
popravilo konjskih oprem. Vem, da sta Cvar
in nas oče imela imela nekakšne stike. Konj-
ske opreme sem popravljal en teden. Tako sem
prišel v stik z Cvar - ovimi delavci. Spominjam
se, da sta bila med njimi Dušan Emerik in
Ožbolt Tone. Med temi delavci je bilo čutiti
politično povezavo in pripravljenost za boj proti
okupatorju. Nekajkrat sem opozil, da je ne žagi

nastale tišine. Stroji so se ustavili. Delavci pa se odšli v stanovanje tov. Cvara. Po krajšem času so stroji zopet bili v pogonu. Enkrat, ko je zopet nastala tišina, so me delavci povabili naj grem z njimi poslušat radio. V stanovanjski prostor tov. Cvara smo se zgnethi vsi. Cvar je sedel poleg radia in ga uravnaval. Poslušali smo radijsko poročilo iz Londona. Slisali smo zelo slabo, ker so bile motnje. Po poročilu je sledil kratek spodbuden razgovor. Nato smo zopet ^{šli} na delo. Jaz pa sem občutil zadovoljstvo, če mi delavci zaupajo.

Omenil sem že, da je uslužbenec pri firmi Emone tov. ing. Florvat, tudi sodeloval v organizaciji O.F. Zato nam ni bilo težko prikrivati nekaj komador goveje živine, ki smo jo oskrbovali. Kadar je prišla komisija pregledat in štet govejo živino, je bil tudi Florvat v komisiji. Vedel je, da živino prikrivamo. Vsi trije bratje Debeljak, naš oče in jaz smo si ob taki priliki poiskali polno soproshitev v hlevih. Eden izmed teh hlevov je imel dvojna vrata. Najprej smo pokoržali hlev iz katerega smo prej umaknili nekaj komador v hlev z dvojnimi vrati. Komisijo smo usmerjali še v druge hleve. Nazadnje pa v hlev z dvojnimi vrati. Seveda smo med pregledom neopozorno iz tega hleva premestili živino zopet tje, kjer je bila prej. Na ta način smo imeli šest komador ^{prikrute} goveje živine. Razširila se je vest, da bodo Italijani živino opeljali v Italijo. Zato smo živino prikrivali, da nam jo nekaj ostane za naše potrebe.

V naši zimi je tudi ^{divjad} ~~divjad~~ zelo trpele. Brzela se je blizu človeških bivolšč. Nekajkrat so srne in jeleni korakali po zgozjeni poti skozi vas. Videli smo, da Italijani divjadi ni prizanašajo, zato smo jo tudi mi začeli loviti. Drobno jo smo spravi porabili za prehrano. Vse meso pa smo posušili in shranili za hujše čase.

Nekega dne v sredini marca 1942, je nepričakovano prišel neki tovarš izpod Nove Slitve. Imel je varno nalogo. Z našim očetom se je želel pogovoriti na samem. Zato sem se jaz umaknil. Prišel je peš preko Kocerja. Kljub temu, da je bil zelo utrujen, ni hotel prenočiti pri nas. Ko se je malo okrepil, je pozno popoldan zopet odšel. Oče mi je povedal, da je prišel po njega. Mi pa hoteli iti takoj z njim, ker je vedel, da je v vasi italijanska patrulja, ki ga bo prav gotovo hotela videti. Odločil se je da bo odšel pod Novo Slitvo, drugi dan zgodaj. Kadar Italijani niso očeta takoj videli, smo ga morali poiskati.

Oče je prišel drugi dan na Vinca v gostilno Lovsin Pavle. Tamo ga je čakal neki Terence, ki je takoj nato vodil očeta v partizonsko tabornišče v Veliki gori. Bil je presenečen nad toliko številu partizanov. Bil pa je tudi pretraven nad prožljivostjo teh borcev. Saj v tako hudi zimi bivati v snežnih bunkarjih, je bilo res zelo težko. Večina teh borcev je bilo zelo prehlajenih. Nekateri so celo ležali v snežnih bunkarjih. Oče je prenočil v partizonskem

taborišču. Tukaj je šele zvedel, kaj moramo storiti terenci iz okolice Kočevske reke. Naša naloga je bila pripraviti teren ~~in~~ za parti, zone na kočevskem, kot vodiči, da moramo pri premiku partizane voditi, po varnih poteh. Organizirati tudi moramo prehrano za borce.

Po očetovi vrnitvi smo se najbližji Takoj sestali. Povedal nam je kakšne naloge so partizani zadržali terencem v našem kraju. Te naloge moramo izvesti v nekaj dneh. Napravili smo si načrt in si razdelili delo, vsak je imel svojo nalogo. Kot gozdni delavci smo gozd v našem ^{okraj} dobro poznali. Določili smo kje naj se partizani utaborijo. Pogovorili smo se ~~ko~~ kdo naj partizane vodi in po katerih poteh. Za preskrbo pa bomo koristili zaloge krompirja in koruze, ki jih ima italijanska firma Emone. Preskrbeli jih bomo tudi z mesom, saj imamo nekaj glav goveje žitane, ki smo jo preko Rime pred Italijani skrivali.

Najprej je bila spostavljena veva ~~z~~ z nami in partizani v Veliki gori, preko lekarne v Ribnici. Kdo je bil odgovoren za zvezo v Ribnici mi ni znano. Z lekarno v Ribnici je imel veva Bartol Luchvik, iz Muzlega studenca pri Gorenici. Z Bartolom sem imel veva jas. Debeljak Anton pa je bil še neposredno povezan z lekarno v Ribnici. Za premik partizanov v naše kraje smo imeli še načrt in veva. Pripravljeni smo čakali na povelje.

Po 20. marca 1942 je huda zima začela jemati slovo. Nestopila je močine odjuga in sneg je naglo kopnel. Vsak dan je bilo več kopnega. Z Debeljak Antonom sva prihajala z njive. V vas Flandlerje pripelje osební auto in se ustavi pred nama. Dva možka sta istopila. Očitno je bilo da Antona že poznata. Nemirnile sta mu naj se približa. Jaz pa sem šel dalje. Čez nekaj minut mi je Anton povedal, da se bo premik partizanov začel. Da sta tovarise, ki sta se pripelje iz Ribnice in da gre on z njima.

Petindvojskega marca 1942, je krenila tretja četa Šercerjevega bataljona iz Velike gore. Vreme se je izboljšalo. Sneg je bil zmrazjen in je držal na površju. Do Jelenovega žleba so prišli partizani sami. Od Jelenovega žleba do Mrzlega studenca jih je vodil Bartol Ludvik. Ko se je že močno stemilo jih je vodil preko Goteniskega polja Debeljak Anton. Ko so prišli do podnožja Lenartovega hriba pri Gotenici, jim je pokazal smer in del navodila kako naj do, sežejo vrh tega hriba. Na vrhu hriba je romarske cerkev, kjer bodo lahko prenočili. Anton pa je odšel domov. Partizani so srečno prišli na vrh hriba in se utaborili v cerkvi, ki je obdana z gozdom samevale na najvišji točki.

Drugi dan 26. marca, sem šel z Debeljak Antonom na Lenartov hrib, da se s partizani dogovorimo o nadaljnjem premiku. Zadržale sva se pri njih dobre pol ure. Pogovarjali sva se s tovarišem

Primožem (Aleš Belber), ki je imel specialko v rokah. V zvezi s tem naju je povprašal za nekatere podrobnosti. Mutilo se nama je domov, da za premik pripravimo še vse potrebno. Ko bo nastopil večerni mrak, se premik nadaljuje.

To ceste, ki veže Kočevsko reko z Gatenico, so partizani prišli sami. Ko se je znočilo jih je zopet vodil Debeljak Anton, preko ceste po gozd, ni poti v vas Tlančlerje. V naši vasi smo prve partizane z radostjo sprejeli. Bili smo pa tudi zaskrbljeni, da jih ne bi kdo odkril, ki se ni bil, previden z nami. Ženske; Debeljak Marija, nasa mati in Teber Marija, so pripravile večerjo zelo čisto. Čeprav je bil sam krompir, so ga borci hvalili, kot ne vem kaj. Nekaj jih je bilo na večerji v stanovanju Debeljak Janca. Vsi drugi pa so večerjali v dolinici za Debeljakovim skednjem. Debeljak Janca in Anton, žetelnik iz Mlake in naš oče so bili celo večer v družbi z borci. Bili so zelo dobre volje in veseli takega sprejema. Debeljak Jože in jaz pa sta strážila vsak na enem koncu vasi. Od partizanov smo si najbolj zapomnili tovariša Primoža. Bil je zelo zgovoren. Med zadržanjem v naši vasi smo ~~partizanom~~ dali na razpolago krompir kolikor so ga mogli nesti. Dali smo jim tudi vso zolgo suhega mesa od divjadi in nekaj koruznega prepečenca.

Okrog enajste ure po noči so se partizani podali na končni cilj, ki je bil predviden v tem preniku. Ta cilj je bila lovska kočica visoko v gozdu, v smeri Friedrichstajna. Do te kočice so vodila borce, jaz in Jeselnik Anton iz Mlake, v gozdu malo višje, je bilo še vse prekrito s snegom. Je bil pa zmrzel in je držal na provizini. Blizu kočice so jim pokazale vodo. Izprozdila so najina nahrbtnika in se od njih poslovila. Tvorine Ante in Primož sta se nam zahvalila in se priporočala za nadaljno pomoč, že je bil skoro, ko so prišle k Jeselnikovemu domu.

Premik partizanske čete iz Velike gore je v celoti uspel. Pred nami je bila še ene važna naloga. Preskrbeti partizane z živili. Emanske kleti so bile slabo zavarovane pred mrzom. Zato je precej krompirja zmrznilo. Naše ženske katere sem že omenil, pa se mladinke Debeljak Franke, Jeselnik Tilda in Marija, so to krompir prebirale po dnevi. Po noči pa so ga partizani odnesli. Odnesli so tudi koruzo v štokih. Ker je bilo radi mrzobe, ki je sami nismo imeli. Vsi trije bratje Debeljak in jaz, pa tudi Jeselnik smo v gozd vodili govejo živino, last Emone. To je bile tiste živine, ki smo jo preko zime skrivali pred Italijani. Na iznajdljiv način smo to živino izročali partizanom. V teku enega tedna po noči in po dnevi. Iz Handlerjev smo jim izročili, v tem času, odevet komadov goveje živine. Tako smo partizane preskrbeli tudi z mesom. Mese so bili deležni tudi bolni partizani, ki so ostali v Veliki gori.

Prisostnost partizanov so po nekaj dneh odkrili vasčani Koč. Med njimi se je razne "sla" novice, da jih je kot listje in travo. Vas Koč je nasa sosedna vas. Še dve hila metra ni razdalje. Iz objektivnih razlogov, prebivalce ~~te~~ ~~se~~ te vasi se nismo prevalili, da bi ~~sosed~~ sodelovali z O F. Takoj ko smo zvedeli, da so vasčani Koč sami odkrili partizane smo se sestali in se pogovorili o zadevi. Sklenili smo, da partizanom predlagamo, da oni sami navežejo stike s temi vasčani. Predlog je bil sprejet. Že naslednjo noč so partizani obkolili vas Koč in vse vasčane prevladali na sestanek v gostilni Zdravje. Če se ne motim, je vasčanom govoril tov. Primož. Povabil jih je k sodelovanju. Poudaril je da se z izlojalci najstrožje obravnava, da za njih ni milosti. Povprašal jih je tudi, če poznajo čuvšine Debeljak in Maršič. Ti so pritrdili. Nato reče govornik, "Tudi z njimi želimo sodelovati." Partizani so odšli v gozd. Pridobljena pa je zopet ena vas za borbo proti okupatorju.

Italijani so imeli svojo postojanko v Kočevski reki. Nekaj večjih hiš so spremenili v trdnjave. Zazidali so okna in napravili strelne line. V zadnjih dneh so na karabinerski postaji z veliko naglico ogradili veliko dvorišče. Ograja je bila več kot dva metra visoka, iz bode, se žice. Bili smo mnenja, da se verjetno bojuje partizanskega napada, že čez teden dni, pa

pa smo se prepričali za kakšen namen bo služilo to ograjeno dvorišče. Partizani so takoj razširjali svoj tabak. Zašli so si graditi večje kolibe, v te namen so sekali dreve. Bilo je lepo vreme, Zapihel je severno vzhodni veter. Zaradi vetra je bilo razločno slišati udarce sekir in podiranje dreves prav v Kocersko reko. Seveda so podiranjem dreves, pozorno prisluhnili tudi Italijani. Kemu, čema smo o tem obvestili partizane, da naj bodo bolj previdni.

V soboto popoldan 28 marca 1942, smo dobili nalog od uprave Emone, da moramo drugi dan, dne 29 marca 1942, do osme ure zjutraj, pri-
gnati vso njihovo govejo živino v Kocersko reko. Enako zahteva so poslali tudi v druge vasi. Italijani so nam rekli, da bo tega dne živinski sejem in da bodo vso živino prodali, tabili so tudi kupce daleč naokoli. Živino, da bodo poceni prodajali. Tega ukrepa od firme Emone nismo pričakovali. Posvetovali smo se. Ni nam šlo v račun, da bi Italijanem izročili vso živino. Da bi jo kupili, pa tudi ne. Sklenili smo, da bomo sabotirali. Zmenili smo se, da bo-
mo pri pogonu zabušili dve čredi. Ena iz naše vasi Handerje, drugo pa iz Mlake, ki jo je oskrboval Jeselnik Anton. Vedeli smo, da bodo Italijani hleve pregledovali. Zato bomo iz hlevov izpustili vso živino naenkrat. Če predno živino izpustimo, jo bomo zlegali. Zlegane živine ne bo šlo pametno po poti, ampak bo begale tudi med grmovje, ki ga je bilo ob poti precej. Živine, ki bo zavila v

grmovje, ne bomo lovili. V grmovju naj bi bili pripravljene partizani, ki bi morda katere živinčce ujeli in odpeljali v gozd. V Kočevski reki pa bomo naši čredi naglo pomešali med druge črede. Tako številčno ne bodo mogli ugotoviti, koliko živine smo prignali. O naši nameri smo obvestili partizane, ki so se s tem strinjali.

Kakor smo se dogovorili, tako smo tudi storili. Ni mi znano, če so partizani ujeli kakšno živinčce ali ne. Tem pa, da smo jo mi prignali v Kočevsko reko precej manj. Tam smo naši dve čredi hitro pomešali med druge črede. Nikče nas ni vprašal koliko komadov živine smo prignali. Ti dve čredi, med stiri deset glav, smo gonili v Kočevsko reko; Jeselnik Anton iz Mlake, Debeljak Jozef in Anton, in Jaz.

V Kočevsko reko so res prišli ljudje od blizu in daleč, da bi kupovali živino. Bilo jih je veliko. V naše začudenje smo videli veliko praznih, vojaških kamijonov, po celi vasi Kočevski reki. S temi kamijoni so se pripeljali prvi vojaki zelo zgodaj. Kočevsko reko so takoj obkolili ne, da bi mi prej opazili. Čim smo ~~se~~ stopili v vas, smo bili že v klesčih. Kamijoni polni vojakov so pa se prihajali. Prijatelj Anton mi je rekel:

„To meni nekaj smrdi. Zgleda, da so nam po lentarji skuhali slabo polento. Morava se čim prej umakniti iz vasi.“

Napotila sva se, da greva domov. Toda vojaki ne koncu vasi nama ukažejo, da se morava vrniti. Vrnile sva se po cesti nazaj. Nato sva poskusila priti iz vasi, preko dvorišč in sadovnjakov. Tudi tukaj sva naletela na vojake. Stali so do petnajst korakov narazen in pripravljeni na strel. Tudi ti vojaki so naju nagnali nazaj. Hotela sva se skriti v neki temni hlev. Tudi tukaj sva srečala z dvema vojakoma. Stikala sta po kurjih gnezdih. Saj sva videla, da držita v rokah fajce. Seveda sva morala hlev zapustiti. Ta dan je bile svetne nedelje. Pri masi je bilo veliko ljudi. Ljudje so videli, da smo obkoljeni, da Italijani z nami nekaj nameravajo. Zato so se vračali nazaj v cerkev. Cerkev se je se bolj napolnila. Ljudje so mislili, da bodo v posvečeni zgradbi bolj varni. Vojaki pa so šli tudi v cerkev, in ljudi zganjali iz nje. Ženske so lahko šle domov. Moške pa so zganjali skupaj, proti središču vasi.

Italijanom ni bilo za Živinski sejem. Dobro so preračunali, kako bodo polovili čimveč možkih na enkrat. Živinski sejem je bila samo vaba. Vojaki, ki so prišli prvi v Kočevsko reko, so vas neopazno obkolili. Druga partija vojakom pa je ostala v vasi. Vse moške so zgnali na dvorišče karolinerske postaje. Dvorišče je bilo ograjeno z visoko žičnato ograjo. Pri vходу pa so bili veliki leseni korli prav tako iz bodeče žice. Ko smo se znašli v tem dvorišču in ko so nam premikajoči korli zaprli izhod, se nam

je prosvetilo, kakšnemu namenu bo služilo to
~~ograjeno dvorišče~~, v to dvorišče so nas na
~~gnali okrog~~ ~~gnoali~~ okrog 150 možkih,

Začelo se je zasliševanje. Naprej so zaslišali
 Dulcar Ernesta, Kočevarja, ki se ni odselil.
 Nato Knarj Pavlo in njenega brata Franco.
 Zaslišali so tudi župnika Traberja. Tudi
 župnik je bil Kočevar, ki se ni odselil. Omen
 jene prve štiri so po zaslišanju spustili domov.
 Zaslišali so še dobro polovico, kar nas je bilo
 na tem dvorišču. Mi iz neposredne okolice se
 nismo bili na vrsti. Okrog polдне priide
 vojak naglih korakov s posteljo brezofarke
 v rokah. Izročil jo je oficirju. Takoj po
 prejemu te brezofarke so prenehali zasliševati.
 Vse so nas pretipali od glave do pete in spu
 stili domov. Italijani so menda dobili brzo
 javni ukaz, da se enkrat ne smejo nikogar prijeti.

Radi dogodkov, ki so se v zadnjem času naglo
 odvijali, se z Debeljak Antonom nisva čutila
 varne. Saj Antona so Italijani hoteli vedno
 videti, kadar so prišli v našo vas. Odločil
 se je, da bo zaprosil za sprejem med parti
 zane. To bo napravil še to noč, ko bo ~~bo~~
 z bratom Janezom, gual eno dveletno Felico
 v partizonski tabor. Kot prijatelja sem ga
 prosil naj poskusi se za mene. Saj se
 tudi jaz nisem več čutil varnega, če sva
 skupaj delala na terenu, sem želel, da bi
 tudi skupaj partizani.

Tudi naš oče se je že čisto propartiziral. Ostal je kar med njimi v taboru. V zadnjem tednu je prišel domov nekajkrat, samo za kratek čas. Potem je pa znova odšel. Neki dan je prišel domov z dolgo staro puško in z nekaj naboji v žepu. Bili smo zelo v skrbeh, kako, da si upa priti domov s puško in to se podnevi. Odgovoril nam je:

"Puško so mi dali partizani. Šel sem proti domu tle, ko sem se prepričal o varnosti. Saj grem takoj nazaj. Prišel sem vam povedati, da bom obkraj prihajal domov še bolj poredko. Če bodo Italjani spraševali po meni, recite, da sem šel za kratek čas ke sorodnikom v Ribniško dolino. Naj vas ne skrbí, če me ne bo dolgo časa domov."

Zal si je nekaj stvari v nahrbtnik in odšel. To je bilo med menoj in očetom zadnje slovo. Svojo očeta nisem videl nikoli več.

V taboru je Anton prosil za najin sprejem med partizane. Pogovoril se je tovarišema Ante-jem in Primožem. Prošnjo je bila zavržena s pripombo naj delava na Terenec. Anton pa je prošnjo ponovil. Tov. Ante je vztrajal pri svoji odločitvi rekoč:

"Rad bi vaju sprejel, Toda razenkrat več koristite NOB na Terenec. Kakor se bi bile barca brez orožja. Saj ste gotovo opazili, da je v naši četi precej borcev brez orožja. Vidno ste se izkazale kot dobre Terence. Nam partizanom ste potrebne kot municije k puški. Zato ostanite na Terenec,

Morda že čez en mesec ali dva, vaju bomo
rade volje sprejeli v naše vrste."

Takoj, ko se je Anton vrnil iz tabora, mi
je povedal, da ne bova se partizanile, da
nama je odločeno delo, se naprej na Terence.
Priznanje, da svo dolga Terence, naju je
spodbudilo. Pogovorila sta se, kaj morava
napraviti v prihodnjih dneh. Srečo na
Terence, pa svo imela samo še dva dni.

(Zaključnem prvi del svojih spominov.
V drugem delu pa spisujem življenje
v koncentracijskih taboriških.)